

# YEGAH MUSICOLOGY JOURNAL

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ymd>

**e-ISSN: 2792-0178**

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article  
Geliş Tarihi / Date Received : 01.08.2025  
Kabul Tarihi / Date Accepted : 11.09.2025  
Yayın Tarihi / Date Published : 30.09.2025  
DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1756386>  
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

## SİTUS KAVRAMI VE LEFEBVRE PERSPEKTİFİNDEN MÜZİK VE KENTİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: SOKAK MÜZİĞİ PERFORMANSLARI

ERSOYDAN, Mehmet Yiğit<sup>1</sup>

### ÖZ

Kent mekânı yalnızca fiziksel bir üretim birimi değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve ideolojik mücadelelere sahne olan bir sosyal praksis alanıdır. Kapitalist sistemin tahakkümü altında bulunan modern kapitalist kentler bireyleri pasifleştiren, gündelik hayatı rutinleştiren ve deneyim alanlarını tüketim pratikleriyle sınırlandıran bir “gösteri sahnesine” dönüşmüştür. Bu dönüşümün en görünür örneklerinden biri, sanatsal eylemlerin sokak ve kamusal alanda gerçekleştirilmesidir. Bu çalışma, Lefebvre’in “mekânın üretimi” ve “itiraz hakkı”, Debord’un “gösteri toplumu” ve “situs” kavramları temelinde sokak müziği performanslarını birer *situs pratiği* olarak ele almayı amaçlamaktadır. Araştırmada, sokak müziği pratiklerinin kent mekânını dönüştürme gücü kavramsal bir çerçevede ele alınmış, nitel ve betimsel modele bağlı kalınarak çalışılmıştır. Doğaçlama performanslar (empvizasyon), sokak performansları ve flashmob performansları gibi eylemler; müzikal performans aracılığıyla mekânın eko-politik ve deneyimsel anlamını değiştiren

<sup>1</sup>Dr. Öğr. Üyesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi ABD, [ersoydan07@hotmail.com](mailto:ersoydan07@hotmail.com), <https://orcid.org/000-0001-9053-4580>

ve mekânı yeniden üreten situs örnekleri olarak incelenmiştir. Bu bağlamda incelenen müzikal eylemlerin; gösteri toplumunun pasifleştirici etkilerine karşı geliştirilmiş *aktif, etken, spontane, kolektif, dinamik* ve *dönüştürücü* müdahale biçimleri oldukları, bireylerin *edilgen, durağan, pasif* tüketicilikten çıkmasına olanak sağladıkları, kent hakkının kullanımına katkıda bulunarak kentsel mekânın toplumsal, estetik ve politik yeniden üretimine aracılık eden birer situs örnekleri oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Kent, mekân, müzik, situs, sokak müziği.

## **RETHINKING MUSIC AND THE CITY THROUGH THE CONCEPT OF SITUS AND THE PERSPECTIVE OF LEFEBVRE: STREET MUSIC PERFORMANCES**

### **ABSTRACT**

Urban space is not merely a physical unit of production but also a field of social praxis in which cultural, social, and ideological struggles are enacted. Under the domination of the capitalist system, modern capitalist cities have been transformed into “stages of spectacle” that pacify individuals, routinize everyday life, and confine experiential domains within the boundaries of consumption practices. One of the most visible manifestations of this transformation is the realization of artistic practices in streets and public spaces. This study aims to examine street music performances as *situs* practices, drawing on Lefebvre’s concepts of the “production of space” and the “right to the city,” together with Debord’s notions of the “society of the spectacle” and “situs.” Within this conceptual framework, the transformative power of street music practices on urban space is explored through a qualitative and descriptive research model. Improvisational acts, street performances, and flashmob events are analyzed as *situs* practices that, through musical performance, reconfigure the eco-political and experiential meaning of space and contribute to its reproduction. In this regard, the findings suggest that such musical practices enable individuals to move beyond passive, inert, and consumerist subjectivities, contribute to the exercise of the right to the city, and albeit momentarily transform urban public spaces into collective and emancipatory sites of lived experience. It is therefore concluded that improvisational performances, street performances, and flashmob events constitute concrete examples of *situs* practices.

**Keywords:** City, space, music, situation (situs), street music.

## GİRİŞ

Kent, yalnızca fiziksel bir yerleşim ve üretim birimi değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin, kültürel ifadelerin ve ideolojik mücadelelerin mekânsal yansımalarıdır. Yerleşik yaşama geçişten bu yana insanlık, doğayla kurduğu ilişkiyi kent aracılığıyla şekillendirmiştir. Ancak, özellikle sanayi devriminden sonra kent, giderek daha fazla kapitalist üretim ilişkilerinin tahakkümüne girmiştir. Henri Lefebvre'in (1991) vurguladığı üzere mekân tarafsız ya da doğal bir zemin değil, toplumsal ilişkiler ağına maddi bir üründür. Bu nedenle, kent mekânı da tıpkı sosyal sınıflar gibi tarihsel olarak şekillenmiş ve yeniden üretilebilen bir olgu halini almıştır. Debord'a (1994) göre, modern kapitalist kent, bireyleri edilgenleştiren, gündelik hayatı rutine bağlayan ve deneyim alanlarını tüketim pratikleriyle sınırlandıran bir gösteri sahnesine dönüşmüştür. Bu dönüşüm sürecinde mekânın üretimi ve denetimi yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve politik bir mesele halini almıştır. Kapitalist kent politikaları, bireyleri yalnızca *çalışan* veya *tüketen* varlıklar olarak konumlandırırken, onların mekânla kurduğu deneyimsel bağları silikleştirmektedir. Ne var ki bu edilgenliğe karşı geliştirilen alternatif pratikler de mevcuttur. Gündelik hayatın sıradan görünen alanlarında dahi bireyler, mekânı yeniden anlamlandırabilecek yaratıcı sanatsal biçimlerde var olabilirler. Bu bağlamda sitüasyonist düşünce, kentteki yaşam deneyimini yeniden yapılandırmanın sanatsal olanaklarını sunmaktadır. 1957 yılında kurulan Sitüasyonist Enternasyonal temelde bireylerin yaşantılarını tüketim kültürünün pasifleştirici yapısından çıkararak, etkin ve yaratıcı bir şekilde yeniden kurlarını gerektiği iddiasındadır. Guy Debord'un (1994) "gösteri toplumu" kavramıyla eleştirdiği tüketim odaklı modern toplumda, bireylerin yaşantısı imgelerle yer değiştirmiş, gündelik yaşamın kendisi rutin bir temsil sistemine dönüşmüştür. Sitüasyonistler, kapitalizmin müdahalesi ile rutin hale gelerek adeta bilindik, sıradan bir gösteriye dönüşen gündelik hayata karşı aktif bir müdahale önerirler: *Situs*. Situs, bireyin deneyimlediği çevreyi dönüştürmesi, pasif izleyicilikten aktif üreticiliğe geçmesi anlamına gelmektedir (Sadler, 1998). Bu dönüşümün en görünür örneklerinden biri, sanatsal eylemlerin sokak ve kamusal alanda gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda sokak müziği; hem gündelik hayatın yeniden inşasına dair pratik bir araç hem de mekânın ideolojik anlamını dönüştüren güçlü bir estetik müdahaledir. Özellikle doğaçlama temelli müzikal eylemler, belirli bir plan ya da sahneleme olmadan gerçekleştikleri için kent mekânı içinde spontane situslar yaratmaktadır (Monson, 1996). Böylece

kamusal alan, tüketimle sınırlandırılmış bir geçiş alanı olmaktan çıkıp kolektif ve deneyimsel bir yaşantı mekânına dönüşmektedir. Lefebvre'in (2012) *gündelik hayatın eleştirisi* bağlamında geliştirdiği "itiraz hakkı" kavramı da bu sitüasyonist bakışla örtüşür. Ona göre, bireylerin kent üzerinde söz hakkına sahip olması, yalnızca politik karar alma süreçlerine katılmalarıyla sınırlı değildir. İtiraz hakkı, bireylerin gündelik yaşamın estetik, duygusal ve deneyimsel boyutlarında da söz sahibi olmalarını içermektedir. Bu anlamda, sokakta gerçekleşen kolektif ve spontane müzikal eylemler yalnızca sanatsal birer ifade olarak değil, aynı zamanda mekânsal ve toplumsal bir itiraz pratiği olarak da değerlendirilmelidir. David Harvey'nin (2012) "şehri yeniden icat etme hakkı" ifadesi de bu kolektif ve spontane müzikal eylemlerle somutlaşmaktadır.

### **Amaç ve Önem**

Bu çalışma, Henri Lefebvre'in mekân kavramı ve Guy Debord'un sitüasyonist yaklaşımından hareketle, sokak müziğini bir situs pratiği olarak ele almayı amaçlamaktadır. Bu kavramsal çerçeve içinde kalmak kaydıyla müzik aracılığıyla kentsel mekânın yeniden üretimi, bireylerin deneyim alanlarını genişletmeleri ve gösteri toplumuna karşı kolektif bir direniş sergilemeleri bağlamında müzik pratikleri olarak doğaçlama performanslar, sokak müziği performansları ve flashmob performansları tartışılmıştır. Çalışma, Henri Lefebvre'in "mekânın üretimi" ve "itiraz hakkı" kavramları ile Guy Debord'un "gösteri toplumu" ve "situs" kavramlarını bir araya getirerek doğaçlama performanslar, sokak müziği performansları ve flashmob etkinliklerini kentsel mekânın yeniden üretimine imkân veren "situs pratikleri" olarak ele almakta ve bu yaklaşımla hem sosyoloji hem de müzikoloji literatürüne özgün bir katkı sunmaktadır. Sosyal yaşamın gündelik estetik, sanatsal ve kültürel pratikleri, kentsel mekânın toplum eliyle yeniden üretimini mümkün kılan eylemlerdir. Bu bağlamda çalışma, müzik sanatının doğaçlama sokak pratikleri aracılığı ile kentin yeniden üretimine sunduğu katkıyı ortaya koymasına bakımından özgün bir yaklaşıma sahiptir. Ayrıca çalışmanın, sokak müziği performanslarını yalnızca spontane sanatsal eylemler olarak değil aynı zamanda kamusal alanın toplumsal, estetik ve politik yeniden üretimine katkı sağlayan dönüştürücü praksisleri olarak ele alması bağlamında sosyoloji ve müzikoloji literatürlerine sağlayacağı katkılar bakımından da özgün ve önemli olduğu değerlendirilmektedir.

### **Araştırma Sorusu**

Bir önceki bölümde detayları verilen amaç çerçevesinde yapılan araştırmanın öncelikli hedefi Henri Lefebvre'in mekân kavramı ve Guy Debord'un sitüasyonist yaklaşımından hareket ederek

kent mekânının kamusal alanlarında spontane şekilde gerçekleşen; doğaçlama performanslar, sokak müziği performansları ve flashmob performanslarının müzik alanında birer situs örneği sayılıp sayılamayacağını ve kentin toplumsal, estetik ve politik yeniden üretimine etkisini kavramsal düzeyde tartışmaktır. Bu bağlamda araştırma sorusu “*Henri Lefebvre’in ‘mekânın üretimi’ ve ‘itiraz hakkı’ kavramları ile Guy Debord’un ‘gösteri toplumu’ ve ‘situs’ yaklaşımı birlikte ele alındığında; doğaçlama performanslar, sokak müziği performansları ve flashmob etkinlikleri kentsel mekânın toplumsal, estetik ve politik yeniden üretimine aracılık eden situs örnekleri olarak değerlendirilebilir mi?’*” şeklinde oluşturulmuştur.

### **Araştırma Sınırları**

Bu araştırma, nicel veri toplamaya ya da katılımcı görüşmelerine dayanmamaktadır. Çalışmanın temel sınırlılığı, ampirik veri elde etmek üzere saha çalışması yapılmasına gerek olmadan, yalnızca literatüre dayalı kavramsal çözümleme çerçevesinde yürütülmüş olmasıdır. Bununla birlikte amaç, doğrudan bireylerin deneyimlerini ölçmek ya da doğaçlama performansları derinlemesine incelemek değil, birer situs eylemi olan doğaçlama müzik, sokak müziği ve flashmob olguları üzerinden kent mekânının toplumsal, estetik ve politik yeniden üretimi sorunsalına kavramsal bir bakış açısı geliştirmektir. Bu nedenle araştırma Henri Lefebvre’in “mekânın üretimi” ve “itiraz hakkı” kavramları ile Guy Debord’un “gösteri toplumu” ve “situs” kavramları çerçevesiyle ve bu bağlamda müzik aracılığıyla kentsel mekânın yeniden üretimine imkân veren situs pratikleri olarak doğaçlama performanslar, sokak müziği performansları ve flashmob performansları ile sınırlıdır.

## **YÖNTEM**

### **Araştırma Modeli**

Bu araştırma, sokak müziği pratiklerinin kent mekânını dönüştürme gücünü kavramsal bir çerçevede ele alarak değerlendiren, nitel ve betimsel bir araştırmadır. Çalışmada nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Doğaçlama (empvize) performanslar, sokak müziği performansları ve flashmob performansları gibi müzikal pratikler, Henri Lefebvre’in “mekânın üretimi” ve “itiraz hakkı” kavramları ile Guy Debord’un “gösteri toplumu” ve “situs” kavramları ekseninde literatüre dayalı olarak tartışılmış, söz konusu müzik performanslarının kentin dönüşümü ve yeniden üretimi sürecine aracılık eden pratikler olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği araştırılmıştır. Nitel araştırmalarda betimsel tarama modeli, var olan bir durumu olduğu gibi tanımlamayı ve çözümlemeyi amaçlayan, özellikle belgeler ve

ikincil kaynaklar üzerinden yürütülen çalışmalarda sıkça kullanılan bir yöntemdir (Karasar, 2012). Çalışmanın fiziksel verileri, literatür taranarak akademik kaynaklar ve diğer açık kaynaklardan elde edilen dokümanların incelenmesi yöntemi ile elde edilmiştir. Literatürde dokümanlar “fiziksel veri” olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, akademik araştırmalar, kitap-dergi-gazete-dijital vb. yayınlar, resmi yazışmalar, anketler ve raporlar doküman inceleme yönteminin fiziksel veri kaynaklarıdır. Doküman inceleme yöntemi, “araştırmanın amacına uygun olarak yazılı ve görsel dokümanların incelenerek zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması” için kullanılan bir yöntemdir (Baş & Akturan, 2008). Bu kapsamda, sokak müziği ve kamusal mekânda müzikal performanslar ile ilgili akademik kitap ve makaleler, kent sosyolojisi literatürü, eleştirel müzik kuramları, şehir estetiği üzerine yazılmış metinler ve görsel/işitsel medya içerikleri taranmıştır. Ayrıca çeşitli şehirlerde gerçekleştirilen flashmob ve doğaçlama müzik performanslarının videoları ve çeşitli haber içerikleri de incelenmiştir.

## **TARTIŞMA**

Kent ve mekân sosyolojisi bağlamında oluşan literatür oldukça derindir ve zengin bir birikime sahiptir. Farklı bakış açılarıyla yürütülen tartışmalar, kent ve mekâna dair ufuk açıcı kavram ve kuramların gelişmesini mümkün kılmıştır. Bu anlamda kent özelinde sürdürülen tartışmaların çok büyük bir bölümü *kapitalizm*, *sermaye* ve *sınıf* üçlemesi ile özetleyebileceğimiz ve köklerini Marx’tan alan bir bağlam etrafında yürütülmektedir. Kapitalizmin işleyişi ile ilgili en kapsamlı çözümlemeyi yapanlar şüphesiz Marx ve Engels olmuştur. Yazdıkları eserlerde doğrudan mekân ya da kent çözümlemesi yapmamışlarsa da çözümlemesini yaptıkları *kapitalist sistemin* yarattığı olası sonuçlar bağlamında mekân ve kent noktasında dolaylı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu bağlamda yaptıkları *kır* ve *kent* ayrımı son derece önemlidir. Marx ve Engels, işçi sınıfının kapitalist sisteme son verecek gücü elde edebileceği siyasal mekân olarak kenti işaret etmişlerdir (Torlak, 2022). Marx ve Engels, kente tarihsel ve mekânsal olarak yaklaşırlar. Tarihsel olarak yaklaşımları, kentlerin tarihsel süreçte gelişmiş ve geri döndürülemez burjuva mekânsallığı bağlamındadır. Ancak mekânsal olarak yaklaşımları daha ilginç bir *karşı mekân* paradigmasına sahiptir. Onlara göre kent, aynı zamanda işçi sınıfının kapitalist sistemi ortadan kaldırmak için ihtiyacı olan örgütlenme bilincini sağlayacak bir *karşı mekân*dır. Bu bağlamda özellikle Engels’in “İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu kitabı, sermaye birikimi ile işçi sınıfı dinamiklerinin gelişmiş bir analizini” sunmaktadır (Merrifield, 2012: 71). Kent ve mekân üzerine tartışmalar bağlamında

günümüzde ilk akla gelen isimlerin başında Henri Lefebvre yer alır. Lefebvre “mekân siyaseti” ve “kentsel mücadele” olgularına, Marx’ın *kapitalizm* paradigması çerçevesinde yaklaşmaktadır<sup>2</sup>. Kentleri emek toplumunun vazgeçilmez mücadele alanları olarak tanımlar. R. Hess, Lefebvre’in (2020) *Mekânın Üretimi* kitabının Fransızca dördüncü baskısına yazdığı ön sözünde, Lefebvre ve onun görüşlerinden bahsederken şöyle söyler; “Lefebvre, teorik düşünceyi, pratik eylemi ve hatta imgelemi altüst eden kent olgusunun devasallığını vurgular... Kent toplumu felsefeyi, sanatı ve bilimi yeniden ele almaya mecbur bırakmaktadır... Kent giderek yeni bir yazgı olarak hareket etmektedir; kent toplumuna ve bu toplumun gündelik hayatına hizmet etme yazgısı” (2020: 13). Hess’in de dolaylı olarak vurguladığı şekliyle, esasen Lefebvre’in kentle ilgili görüşleri iki ana paradigma üzerinden incelenebilir görünmektedir: *Ekonomi politiğin eleştirisi ve gündelik hayatın eleştirisi*.

### **Ekonomi Politikin Eleştirisi (Sınıfsal Praksis)**

Kent kavramı üzerinde yapılan çalışmaların *kapitalizm*, *sermaye* ve *işçi sınıfı* üçlemesi içinde yaslandığı yer, genel bağlamıyla ekonomi politiğin eleştirisi olarak adlandırabileceğimiz bir çerçevede toplanabilir görünmektedir. Kentlerde meydana gelen olay ve olguların pek çoğu, kapitalizmin Harvey’in değişimi ile *sınıfsal praksis* olarak tanımlanan eylem ve pratikleri kapsar. Sermayeyi elinde bulunduran kapitalistler ile işçi sınıfı arasındaki üretim-tüketim ve yeniden üretim döngüsü, artı değerın gerçekleştirildiği kentsel mekânlar olarak iş yeri olgusunu yaratmaktadır. İş yeri, proleteryanın kapitalist sistemi ortadan kaldırmak için organize olabileceği ve sınıfsal bilincin en üst noktaya taşınabileceği potansiyel kentsel mekânlar olarak öne çıkar. Ekonomi politiğin eleştirisi bağlamında Lefebvre’in ifade ettiği *ekonomik/sınıfsal* mücadelenin önemli mekânlarından birisi olan iş yeri, Marx’ın görüşlerine mekânsal bir aşıdır (Lefebvre, 2012). Ekonomik/sınıfsal mücadele; ekonomi politiğin eleştirisi bağlamında değerlendirildiğinde edilgen, durağan ve rutin olarak tanımlanabilir bir praksis alanı haline gelmiştir. Sınıfsal praksisle sonuç almak, uzun yıllar sistematik mücadele gerektiren, *yorucu*, *edilgen* ve *statik* bir süreçtir. Bir başka önemli nokta da ekonomik/sınıfsal mücadeleye kapitalistlerin bilinçli müdahalesidir<sup>3</sup>. Kent hayatı içerisinde rutin hale gelen sınıfsal pratikler, Debord’un “gösteri toplumu” olarak kavramsallaştırdığı toplumu yaratmıştır. Bu yönüyle atıl hale gelen ve işçi sınıfının yaşam

<sup>2</sup> Detaylar için bkz: Pınarcıoğlu, N. Ş., Kanbak, A., & Şiriner, M. (2010). Kent kuramları.

<sup>3</sup> Detaylar için bkz: Yırtıcı, H. (2009). Çağdaş kapitalizmin mekânsal örgütlenmesi.

mücadelesi içerisinde yabancılaştığı bir kavrama dönüşen sınıfsal mücadele, günümüz koşullarında amacından uzaklaşmış bir eylem alanıdır.

### **Gündelik Hayatın Eleştirisi (Sosyal Praksis)**

Lefebvre'e göre, insanlığın özgürleşmesinin yolu yalnızca sınıfsal mücadele değildir. Sınıfsal mücadelenin yanında kentsel mücadele de gereklidir (Torlak, 2022). Kentsel mücadele olgusunun kavramsal çerçevesi gündelik hayatın eleştirisi olarak adlandırabileceğimiz bir çerçevede toplanabilir görünmektedir. Gündelik hayatın eleştirisi, bir sosyal praksistir. Lefebvre, gündelik hayatın eleştirisi bağlamında önemli bir kavram ortaya atmıştır. Bu kavram *itiraz* adını verdiği yeni bir başkaldırı biçimidir. İtiraz hakkı kavramı, politik bir kavram değildir. Kapsam olarak itiraz hakkı; bireylerin gündelik hayatı, hazzı, şii, mutluluğu, sanatı ve hayal gücünü keşfettikleri bir sosyal praksis diyalektikidir. Kavram, kentin kendine özgü iç dinamiklerinin yarattığı ve bireyleri yaşadıkları kente yabancılaştıran kentsel olay ve olgulara karşı farkındalığı ifade etmektedir. Yalnızca olay ve olgular karşısında farkındalık yeterli değildir. İtiraz hakkı; bireyleri kente yabancılaştıran etkilere karşı çıkmayı, kente dönük karar alma ve dönüştürme hakkını talep etmeyi ve nihayetinde *kenti yeniden üretmeyi*<sup>4</sup> kapsayan geniş bir kavramdır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde gündelik hayatın eleştirisi *etken, kolektif ve dinamiktir*. Lefebvre, kent meselesinin çözümü için ekonomi politığın eleştirisi ve gündelik hayatın eleştirisi kavramları arasındaki diyalektik önemsemektedir. Ona göre, kent meselesi yalnızca *ekonomik/sınıfsal* değil aynı zamanda *toplumsal/mekânsal*dır. Kente dair itiraz hakkının kullanılması, Lefebvre'in bir başka önemli kavramı olan "*kentsel devrim*"in gerçekleşmesi için gerekli bir ön adımdır. İtiraz hakkının kullanılması, kentsel devrimin bir uzantısıdır. Bu bağlamda Harvey' de benzer görüşleri ifade etmektedir. Bir kentte yaşayanlar, kendi gündelik hayatları dahilinde kenti dönüştürebilme ve bu vesileyle kendilerini de dönüştürebilecekleri mekânlar yaratma hakkına sahip olmalıdır. Harvey buna "kenti yeniden icat edebilme" der (2013: 44). Harvey görüşlerini *öz-denetim* ve *öz-yönetim* kavramları ile derinleştirir. Öz-denetim ve öz-yönetim kavramlarının kurumsal mekânları olarak sendika, konsey, komünist konsey gibi kurumsal yapıları öne çıkarmaktadır.

---

<sup>4</sup> Söz konusu kavram Lefebvre'e aittir ve kastedilen "kentsel devrim"dir.



## Sitüasyonizm ve Situs

Sitüasyonizm, 1957'de kurulan *Sitüasyonist Enternasyonal* çerçevesinde geliştirilmiş, Debord'un (1996) tanımladığı "gösteri toplumuna" karşı alternatif bir yaşam anlayışı öneren radikal bir harekettir. Guy Debord'un katkılarıyla gelişen bu düşüncede "situs" kavramı, bireyin edilgen bir gözlemci olmaktan çıkıp kendi deneyimini aktif olarak kurguladığı, doğaçlama (spontane) ve kolektif yaşantı alanlarını ifade etmektedir. Bu, hem sanatın hem de gündelik yaşamın ticarileşmesine ve metalaşmasına karşı geliştirilmiş bir direniş hareketidir. Mekân ve kent bağlamında değerlendirildiğinde eylem alanları sokaklar, caddeler, açık kamusal alanlar vb. kente dair her tür mekân olabilir. Sitüasyonistler, sanatsal bağlamda dadaizm ve sürrealizm akımlarının da dahil olduğu sosyal pratikler yoluyla, gündelik hayat ile sanat arasındaki ayrımı ortadan kaldırmak, kentsel itiraz hakkını kullanarak sokak ve caddelerde sanatsal eylemleri görünür kılarak kenti yeniden üretmek için çabalarlar. Liberteryen sosyalist bir anlayış ile kent üzerindeki "öz denetim" ve "öz yönetim" haklarını sanatsal ve barışçıl yollardan talep ederler. Sınıfsal pratikler, kapitalizm tarafından atıl hale getirilip durağanlaştırılmıştır. Toplumsal yaşam içinde bireyler, doğrudan yaşamı deneyimleyen değil, medya, reklam, televizyon ve sosyal medya gibi araçlarla sunulan imgeleri gerçek yaşamın yerine koyan, kendileri için biçilmiş rutin rolleri oynayan birer oyuncudur. Bu süreçte bireyler, pasif bir izleyiciye dönüşmüştür. Sitüasyonistler, bu edilgenlik karşısında, aktif olarak "sitüasyonlar" yaratmayı önermektedirler. Situs<sup>5</sup>, tam da bu gösteri toplumuna karşı geliştirilmiş, devrimci olarak nitelenen bir yaşam pratiğidir.

## Sokak Müziği, Situs ve Mekân İlişkisi

Müzik, gösteri toplumunda genellikle ticarileşmiş, pasifleştirici bir tüketim nesnesi olarak sunulmaktadır. Spotify listeleri, endüstriyel festival organizasyonları, dev sahne şovları bu duruma örnektir. Ancak müzik, aynı zamanda situs yaratma potansiyeline de sahiptir. Özellikle kentsel mekânlar olarak sokaklar, caddeler, metro istasyonları, alışveriş merkezleri ve meydanlar "*müzikal situs*"un sahne platformlarıdır. Müzik sanatı bağlamında bazı situs örnekleri şu şekilde sıralanabilir;

---

<sup>5</sup> Kelimenin kökeni Fransızcadır ve "durum, hal, koşul" anlamına gelmektedir.

### **Doğaçlama Performanslar (emprovizasyon)**

Müzik performansı sırasında önceden planlanmamış, bireyler arası anlık etkileşimi ve spontane deneyimi olanaklı kılan bir performans biçimidir. Doğaçlama müzik, önceden belirlenmiş yapılar ve kompozisyon kalıplarına dayanmaksızın, an içinde yaratılan sesler bütünüdür. Bu yönüyle doğaçlama, sitüasyonistlerin “yaratıcı müdahale” ve “gerçek yaşantı üretimi” idealiyle örtüşmektedir. Doğaçlamanın her performansı biriciktir. Üretim süreci esnasında dinleyicinin mekânla kurduğu etkileşim sayesinde, sabit anlamları bozan ve deneyimi merkeze alan bir *situs* yaratılmaktadır. Bu durum, özellikle caz müzikte veya serbest doğaçlama topluluklarında açıkça gözlenebilir. Monson (1996), doğaçlama müziğin sosyal bağlamla ilişkisini “doğaçlama, yalnızca bireysel bir ifade biçimi değil, aynı zamanda toplumsal ilişkiler ağı içinde şekillenen kolektif bir söylemdir” sözleriyle vurgular (1996: 73). Sitüasyonist bakışla değerlendirildiğinde, doğaçlama müzik bir gösteri olmaktan çok, aktif ve geçici bir yaşantı anı, başka bir deyişle bir “yaşanmış mekân” üretimidir. Bu nedenle her doğaçlama performans, hem icracının hem de dinleyicinin gündelik algı ve duygu coğrafyasını dönüştüren geçici anlık bir “mikro-toplum” yaratmaktadır.

### **Sokak Performansları**

Kent mekânları olan cadde ve sokaklar kolektif, kuralsız (müzikal anlamda kurallı), sınırsız, özgür müziğin mekânlarıdır. İtiraz hakkının barışçıl, sanatsal yollarla kullanımına küresel ölçekte önemli bir örnektir. Kapitalizmin baştan sonra tasarlanmış müziğine de bir itirazdır. Kamusal alandaki sokak müzisyenleri, müziği kurumsal ve metalaşmış bağlamlardan çıkararak spontane ve deneyimsel bir forma dönüştürürler. Bu eylem, mekânın kullanım biçimini ve bireyin o mekândaki hissini değiştirip dönüştürmektedir. DeNora (2000), müziğin gündelik hayattaki etkisini açıklarken şöyle söyler: "müzik, bireylerin gündelik hayat içindeki ritimlerini, ruh hallerini ve sosyal etkileşim biçimlerini şekillendiren güçlü bir araçtır" (2000: 44). Sokak çalgıcıları bu şekillendirme gücünü anonim, kolektif ve devingen bir deneyim üzerinden kullanmaktadırlar. Böylece icracılar performans anını, herkese açık ve özgürce gerçekleşen “kolektif” bir an düzeyine taşırlar.

### **Flashmob ve Müdahaleci Koro Performansları**

Literatürde benzer tanımlar bulunmakla birlikte Duran’a (2006) göre flashmob “birbirini tanımayan kişilerin sosyal medya ya da kısa mesaj yoluyla organize olarak kamusal bir mekânda kısa süreli, sıradışı bir performans sergileyip hızla dağılmaları” biçiminde ortaya çıkan kolektif bir eylem türüdür (2006: 315). Flashmob türü anlık üretime dayalı toplu müziksel eylemler modern

toplumlarda giderek yaygınlaşmaktadır. Ülkemizde de özellikle kütüphane<sup>6</sup>, havalimanı<sup>7</sup>, alışveriş merkezleri<sup>8</sup>, metrolar<sup>9</sup> ya da banka şubeleri<sup>10</sup> gibi çeşitli steril kamusal mekânlarda aniden beliren müzikal hareketler yaygın şekilde deneyimlenmektedir. Söz konusu anlar, yalnızca müzikal bir üretimin tüketilmesi değil, o mekânı paylaşan tüm bireylerin anlık olarak müzikal üretim sürecinin gerçekleştiği mekânla birlikte sürece dahil olduğu deneyimsel spontane yaşantılardır. Bir alışveriş merkezinde ya da metroda dağınık halde bulunan bir koronun üyelerinin bulundukları yakın mesafede aniden “Mozart Requiem”i ya da halkın aşına olduğu bir “türkü düzenlemesi”ni seslendirmeye başlaması, anlık olarak mekânın anlamını ters yüz etmektedir. Böylece, mekânın tüketimsel işlevi, kolektif bir estetik üretim yaşantısına dönüşür. Bourriaud’a (2002) göre, böyle bir anda sanat “nesne” olmaktan çıkmakta ve kendi diyalektiği içinde ilişki üretir hale gelmektedir. Bu tür situs örnekleri müzik sanatı dışında kalan *eko-politik* alanda da mevcuttur. Örnek olarak sokak satıcıları, Bayat’ın (2022) *açık hava ekonomisi* olarak tanımladığı ve bir anlamda kent hakkının kullanımını da kapsayan sokaktaki iş kollarını yaratmaktadır. Genellikle gece saatlerinde kentin cadde ve sokaklarında belirli yerlerde ortaya çıkan sokak satıcıları, geçinmek ya da sadece yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla yaşadıkları kentlerde kapitalizme karşı direniş gösteren ve itiraz hakkını kullanan kişilerdir. Bu örnekler, neoliberalizmin elini attığı Kahire, Tahran ya da Amman gibi kentlerin sokaklarında da görünür hale gelmiştir. İstihdam güvencesinin ortadan kalktığı kentlerde ve fakat diğer yandan yaşam hakkının (itiraz hakkı) kullanılmasının yarattığı bir nevi situs hareketi olarak da değerlendirilebilecek olan bu eko-politik praksisler, küresel ölçekte yaygınlaşan etken, kolektif ve dinamik süreçler olarak yayılmaktadır.

## SONUÇLAR

Sosyolojik olarak kentler, yalnızca kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerinin mekânda somutlaştığı pazar yerleri değildir. Aynı zamanda ideolojik, kültürel ve toplumsal bir mücadele düzlemidir. Kent ve mekân üzerine yürütülen tartışmalar, yalnızca fiziksel bir yerleşim alanının analiziyle sınırlı kalmaz; ekonomik, kültürel ve politik ilişkiler ağının çok katmanlı çözümlemelerini de gerektirir. Bu bağlamda Marx ve Engels’in tarihsel materyalist yaklaşımı ile Henri Lefebvre’in

<sup>6</sup> Bkz: Orhan Kemal İl Halk Kütüphanesi videosu. (2016, Nisan 13).

<sup>7</sup> Bkz: İGA Pass TV videosu. (2021, Şubat 26).

<sup>8</sup> Bkz: Palladium AVM videosu. (2014, Temmuz 18).

<sup>9</sup> Bkz: Sosityomdtube videosu. (2011, Haziran 6).

<sup>10</sup> Bkz: Görsel Tv videosu. (2021, Temmuz 13).

mekânın üretimi ve gündelik hayatın eleştirisi kavramları birlikte düşünüldüğünde kentler; birer üretim ve tüketim merkezleri olmaktan çıkarak toplumsal direnişin, dönüşümün, öz-yönetim ve öz-denetimin potansiyel sahaları haline gelmektedir. Özellikle Lefebvre'in "itiraz hakkı" kavramı, kent hakkı mücadelesinin yalnızca sınıfsal temelli değil, aynı zamanda gündelik hayatın estetik, duygusal ve deneyimsel yönleriyle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde kentlerin, sadece çatışmaların değil, aynı zamanda yaratıcı karşılaşmaların, spontane, kolektif sanatsal eylemlerin ve alternatif yaşam biçimlerinin oluşturulabileceği mekânlar oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Sitüasyonizm, tam da böyle bir fikrî altyapı ile harekete geçirilmiş sanat temelli bir eylem alanıdır. Bu çerçevede sitüasyonist yaklaşım; gündelik yaşamın rutinini "gösteri toplumu" kavramsallaştırması ile betimlemektedir. Gündelik rutin içinde pasifize olmuş bireylere yönelik eleştirisini "situs" kavramı ile somutlaştırmaktadır. Böylece situs, sanatsal yollarla aktif yaşantı üretimini teşvik eden estetik bir harekete ve kentsel müdahale biçimlerine dönüşmektedir. Sitüasyonist yaklaşım, "situs" kavramı üzerinden kent mekânlarında sanatsal, toplumsal ve ekopratiğin yeniden kurgulanabileceğini vurgulamaktadır. Sokak müziği ya da açık hava ekonomisi gibi gündelik pratiklerin bu alternatif yaşantıların somut örnekleri olarak ön plana çıktıkları tespit edilmiştir. Bu tür praksislerin, gösteri toplumunun pasifleştirici etkilerine karşı geliştirilmiş *aktif, etken, spontane, kolektif, dinamik* ve *dönüştürücü* müdahale biçimleri oldukları sonucuna varılmıştır.

Müzikte doğaçlama yapı içeren spontane performansların, mekân algısını farklılaştıran ve kolektif bilinci uyarak estetik bir duyuş yaratan mekânsal bir ifade ve toplumsal bir praksis biçimine dönüşebildikleri anlaşılmaktadır. Sitüasyonist yaklaşımla birlikte düşünüldüğünde doğaçlama performanslar, sokak müziği ve flashmob gibi müdahaleci müzikal eylemlerin; gösteri toplumunun pasifleştirici yapısına karşı *aktif, etken* ve *kolektif* bir karşı duruşun estetik tezahürü olabildikleri anlaşılmaktadır. Bu pratiklerin, bireylerin gündelik hayat içerisindeki estetik ve politik öznelliklerini yeniden üretebilmelerine imkân sağlayan sanatsal ifade biçimleri oldukları açıktır. Bu tür praksisler, sokak müziği ya da açık hava ekonomisi gibi gündelik deneyimlerde somutlaşmakta; sitüasyonist düşünceyle birleşerek kentsel mekânın işlevini ve anlamını dönüştürmektedir. Müzikal anlamda doğaçlama icralar ve sokak performansları, kent mekânı içerisinde deneyimsel ve kolektif "yaşanmış alanlar" oluşturarak birer situs örneği haline gelmektedir. Böylece kentlerin, müzikal praksisler aracılığıyla yalnızca sermayenin dolaşımını

sağlayan bir alan olmaktan -belirli bir an içinde bile olsa- çıktıkları ve duyguların, ilişkilerin ve estetik müdahalelerin yeniden örgütlenebileceği dinamik bir mücadele sahasına dönüşebildikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Henri Lefebvre'in 'mekânın üretimi' ve 'itiraz hakkı' kavramları ile Guy Debord'un 'gösteri toplumu' ve 'situs' yaklaşımı birlikte ele alındığında; doğaçlama performanslar, sokak müziği performansları ve flashmob etkinliklerinin kentsel mekânın toplumsal, estetik ve politik yeniden üretimine aracılık eden situs örnekleri olarak değerlendirilebilecekleri sonucuna varılmıştır.

Son olarak, kent ve mekân siyaseti üzerine yapılan tartışmaların yalnızca söylem üretmekle sınırlı kalmaması gerektiği açıktır. Yapılan tartışmalar, kentte yaşayanların yaşadıkları mekânlar üzerinde söz ve karar sahibi olmalarını, öz-denetim ve öz-yönetim pratiklerini hayata geçirebildikleri alanlar yaratarak eylemsel (katılımcı) bir kent tahayyülünü gerçekleştirmelerini mümkün kılmalıdır. Böyle bir yaklaşımın, hem eko-politik eşitlik hem de kültürel ifade özgürlüğü açısından günümüz kentlerinin demokratikleşmesi bağlamında önemli bir adım olacağı söylenebilir. Kentin yeniden üretimi, sadece sınıfsal değil, aynı zamanda duygusal, sanatsal ve yaratıcı müdahale biçimlerini de içeren çok katmanlı bir mücadele sürecini gerektirmektedir.

## KAYNAKLAR

- Baş, T., & Akturan, U. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bayat, A. (2022). Mekân meselesi. İçinde *Tersyüz olmuş şehirde siyaset* (s. 29–54). Tekin Yayınevi.
- Bourriaud, N. (2002). *Relational aesthetics* (Dijon, Les presses du réel).
- Debord, G. (1996). *Gösteri toplumu*. Ayrıntı Yayınları.
- DeNora, T. (2000). *Music in everyday life*. Cambridge University Press.
- Duran, A. (2006). Flash mobs: Social influence in the 21st century. *Social influence*, 1(4), 301-315.
- Harvey, D. (2012). *Rebel cities: From the right to the city to the urban revolution*. Verso.
- Harvey, D. (2013). *Asi şehirler: Şehir hakkından kentsel devrime doğru*. Metis Yayınları.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell.

- Lefebvre, H. (2012). *Gündelik hayatın eleştirisi*. Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2020). *Mekânın üretimi*. Sel Yayıncılık.
- Merrifield, A. (2012). *Metromarksizm*. Phoneix Yayınları.
- Monson, I. (1996). *Saying something: Jazz improvisation and interaction*. University of Chicago Press.
- Pınarcıoğlu, N. Ş., Kanbak, A., & Şiriner, M. (2010). Kent kuramları. Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları. Uğurlu, Ö. & Pınarcıoğlu, NŞ & Kanbak, A. & Şiriner, M.(der.), 71-102.
- Sadler, S. (1998). *The situationist city*. MIT Press.
- Torlak, S. (2022). Mekân meselesi. İçinde *Mekân meselesine bir giriş* (s. 11–26). Tekin Yayınevi.
- Yırtıcı, H. (2009). *Çağdaş kapitalizmin mekânsal örgütlenmesi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

### **Web Kaynakları**

- Görsel Tv. (2021, 13 Temmuz). Boğaziçi Caz Korosu Finansbank Şubesinde Yüzleri Güldürdü (Flash Mob). [video]. Youtube. (Erişim adresi: [https://www.youtube.com/watch?v=qrtOV0\\_23o8](https://www.youtube.com/watch?v=qrtOV0_23o8)), (Erişim tarihi: 7 Haziran 2025).
- İGA Pass TV. (2021, Şubat 26). *İstanbul Havalimanı'nda Flash Mob!* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=6FLGNbjuOXI&t=19s> (Erişim tarihi: 7 Haziran 2025).
- Orhan Kemal İl Halk Kütüphanesi. (2016, Nisan 13). *İstanbul Orhan Kemal İl Halk Kütüphanesi İKÜ Çoksesli Korosu Flashmob* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=lgcDA0ufpn8> (Erişim tarihi: 7 Haziran 2025).
- Palladium AVM. (2014, 18 Temmuz). Yer: Palladium Alışveriş Merkezi Tarih: 27.06.2014 Etrafında Hayat Var Flashmob. [video]. Youtube. (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=gDER1klhyHg&t=38s>), (Erişim tarihi: 7 Haziran 2025).
- Sosyomodtube . (2011, 6 Haziran). İstanbul metrosunda CAZ olur mu demeyin! - Metroda mini konser [video]. Youtube. (Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=GLRECFamu7M>), (Erişim tarihi: 7 Haziran 2025).

## EXTENDED ABSTRACT

### INTRODUCTION

Urban space is not merely a physical site of settlement or production but a dynamic and layered social construct shaped by economic, cultural, and ideological forces. In contemporary capitalist cities, space is increasingly commodified, turning citizens into passive consumers whose daily lives are embedded in repetitive routines and regulated experiences. This study aims to investigate how street music, when situated within the theoretical frameworks of Henri Lefebvre and Guy Debord, can serve as a spatial and aesthetic intervention that reconfigures urban experience and reclaims agency in the city. The theoretical foundation of this research draws from Lefebvre's concepts of *the production of space*, *the critique of everyday life*, and *the right to the city*, alongside Debord's *society of the spectacle* and *situs* (constructed situations). Lefebvre contends that space is not a neutral or natural backdrop but a product of social relations and power dynamics. It is ideologically saturated and historically produced. Similarly, Debord argues that capitalist societies have supplanted genuine lived experiences with representations, images, and commodified spectacles, thereby disconnecting individuals from authentic spatial and social interactions. In response, the Situationist movement advocated for the creation of *situs*-intentional, performative interventions that disrupt the spectacle and restore active, imaginative engagement with space. This study employs a descriptive and qualitative research design, based primarily on conceptual and document analysis. Rather than conducting empirical fieldwork or interviews, the study analyzes existing academic literature, audiovisual materials, and media representations of street music, improvisational performances, and flash-mob events. These artistic and social practices are examined as exemplary *situs* -interventions that transform the passive, consumption-oriented character of urban space into dynamic, participatory, and emancipatory zones of lived experience. Central to the analysis is the notion that music-particularly in its spontaneous and site-specific forms-can act as a spatial and political praxis. Improvisation in music, as observed in genres like jazz or street performance, breaks away from rigid structures and allows both performers and audiences to co-create ephemeral moments of interaction and meaning. These moments temporarily rupture the logic of commodification, inviting participants to experience space in a new, unregulated way. Monson (1996) highlights that improvisation is not merely individual expression but a form of collective dialogue, intricately tied to the social context in which it unfolds. Such performances thus serve not only as artistic expressions but also as forms of spatial

activism. Street performances, when conducted in public areas like streets, squares, or transit stations, reclaim these spaces from their functional, consumption-driven uses and reimagine them as platforms for collective expression. Musicians and audiences engage in shared aesthetic experiences that challenge the dominant narratives of urban order and efficiency. According to DeNora (2000), music shapes mood, behavior, and social interaction in everyday life - making it a powerful tool for transforming space. When used in the streets, music democratizes spatial access and generates inclusivity, often blurring the lines between performer and observer, planned and spontaneous. Flash-mob performances further exemplify this dynamic. In these events, groups of performers suddenly emerge within commercial or regulated spaces, delivering coordinated musical acts that surprise and engage bystanders. These performative interruptions temporarily disarm the spectacle, replacing passive consumerism with collective participation. Such interventions align with Lefebvre's "right to difference" and Harvey's (2012) call to "reinvent the city" through direct, creative engagement with urban environments. The study also situates these musical practices within Lefebvre's broader critique of political economy and capitalist urbanization. While Marx and Engels viewed the city as a potential site of proletarian revolution, Lefebvre emphasized the importance of everyday life, aesthetics, and spatial imagination in resisting capitalist logic. His concept of "the right to the city" extends beyond class struggle to encompass the lived, sensory, and emotional dimensions of urban existence. Street music, by reappropriating space and encouraging participatory meaning-making, thus serves as both a social and political intervention. Furthermore, the study reflects on the limitations and scope of its methodological approach. As a conceptual and descriptive work, it does not rely on empirical observation or interviews. Nevertheless, its aim is not to measure frequency or outcomes but to offer a critical lens through which everyday artistic practices can be interpreted as urban praxis. By linking theoretical insights to practical examples of musical activism, the study contributes to the interdisciplinary discourse on urban transformation, cultural resistance, and spatial justice. In conclusion, street music -particularly when performed improvisationally and in public- acts as a powerful form of *situs*, enabling citizens to reclaim their agency and disrupt the commodified, regulated nature of urban life. Through spontaneous and collective musical interventions, urban spaces are temporarily liberated from capitalist spectacle and reimagined as participatory, expressive, and affective arenas of human interaction. Such practices reaffirm the city not as a fixed



structure of domination but as a mutable and contested field of potential - open to redefinition, resistance, and artistic reinvention.